

ДОЗВІЛЛЯ У МОЛОДІЖНІЙ МАСОВІЙ КУЛЬТУРІ

Хмара О.

Важливе місце в житті сучасної молоді займає сфера вільного часу. Дозвілля є однією зі сфер життєдіяльності людини, в якій виражено проявляються наслідки змін в українському суспільстві, які стали причиною виникнення низки гострих проблем, зокрема різкого падіння рівня загальної культури, руйнування традиційних норм і цінностей, поширення елементів спрощеної масової культури. Можна простежити перетворення всієї системи ціннісних орієнтацій усіх представників українського суспільства, зокрема молоді.

Спрощення життєвих орієнтирів молоді зумовлює зниження рівня культури дозвілля та вільного часу. Суперечливість ціннісних орієнтацій у сучасній соціокультурній ситуації призводить до того, що молоді люди втрачають здатність протистояти впливу негативних тенденцій (алкоголізм, наркоманія, злочинність, проституція тощо), які формуються та набирають силу в системі молодіжного дозвілля. Подібна ситуація характеризується низкою негативних моментів – пасивністю, безглуздя існування, антисоціальними явищами. Крім того, вивчення проблем вільного часу та дозвілля продиктоване й практичними потребами, оскільки негативні прояви у цій сфері в багатьох випадках зумовлені неорганізованістю цього процесу, низьким рівнем його культури та культури самої молоді [2,73-79].

Вільний час – складова соціального часу, звільнена від виробничих та побутових справ, яка охоплює сферу вільної діяльності людини. Дозвілля – сукупність видів діяльності, призначених для задоволення фізичних, духовних та соціальних потреб людей у вільний час [5, 215].

Феномен вільного часу і дозвілля останніми роками привертає увагу дедалі більшого кола дослідників. Він стає предметом обговорення не тільки фахівців, а й широкої громадськості.

Проблемам проведення вільного часу та молодіжного дозвілля на сучасному етапі присвячено низку досліджень зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема Н. Бабенко, В. Дімова, І. Євтеєва, О. Карпуніна, О. Кучера, В. Лісовського, О. Мартиненко, В. Суртаєва, В. Орлова, В. Скороходова, Л. Скокової, Л. Коган, В. Пічі, І. Петрової, О. Семашка, Н. Цимбалюк, Г. Щерби, Р. Яремкевич, А. Андреєва, та інших [2,73-79].

Досить багато дослідників відзначають, що проблема полягає в необхідності використання виховного потенціалу всіх сфер життєдіяльності особистості, підвищення ефективності її реалізації, вивчення молодіжного дозвілля, яке практично є мало розробленим. Це потребує перебудови форм суспільної організації дозвілля, які склалися, визнання їх предметом постійної турботи не тільки культурно-освітніх закладів, а й суспільства в цілому [2,73-79].

У руслі певних інтересів, цілей, які ставить перед собою людина, здійснюється у вільний час дозвіллева діяльність. Обсяг вільного часу нині практично подібний обсягу професійної трудової діяльності, а зокрема молоді, навіть і перевищує його. Тому суспільство не повинно бути байдужим щодо того, на що витрачаються години вільного часу. Дозвілля молоді – частина вільного часу, що як правило, контрастує з професійною діяльністю, відповідає психофізичним особливостям молодої людини і спрямована на задоволення культурних потреб та інтересів здорової особистості [6, 5].

В умовах нової культурної політики доцільно говорити про відродження національної моделі проведення вільного часу та культурно-дозвіллевої діяльності, зумовленої історичним буттям народу, системи ідей, поглядів, переконань, традицій, що відтворюються і реалізуються в процесі вільної просвітницької, художньо-творчої, рекреаційної та інших форм соціальної практики, пов'язаної з організацією духовного життя молоді в межах вільного часу [1, 237].

Проблема змістовного наповнення дозвілля передусім полягає в тому, що сама інфраструктура культурно-розважальних закладів не є на сьогодні в Україні розвиненою, а подруге, в тому, що молодь не завжди є фінансово спроможною, аби задовольнити свої потреби в такому дозвіллі. Тому і "процвітають" сьогодні в Україні "домашні" види дозвілля [7, 14].

Вільний час, не організований належним чином, містить у собі серйозну небезпеку щодо антисуспільних проявів, зокрема: вживання алкоголю, наркоманії, проституції, злочинності, що може призвести не тільки до несформованості самих потреб у культурному проведенні дозвілля, а й до деградації індивіда. Саме у зв'язку з необхідністю організації раціонального проведення вільного часу і дозвіллевої діяльності ми звертаємося до його культури, яка виступає невід'ємною складовою культури суспільства, загальної культури особистості та регулювання вільного часу. Культура дозвілля особистості – це перш за все внутрішня культура людини, що передбачає наявність у неї певних особових властивостей (склад розуму, характер, організованість, потреби й інтереси, вміння, смаки, життєві цілі, бажання), які дають змогу змістовно і з користю проводити вільний час. Від уміння раціонально організувати та провести час свого дозвілля багато в чому залежить соціальне самопочуття людини, її задоволеність своїм вільним часом у цілому [7, 12].

Відомий український вчений О. М. Семашко визначає регулювання вільного часу як процес ціленаправленого впливу на нього з метою розширення меж, створення умов для вдосконалення його структури і змісту відповідно до постійно зростаючих виробничо-технічних і соціальних вимог до людини. Регулювання вільного часу має бути обґрунтованим, враховувати наявні ресурси і реальні можливості, ґрунтуватись на таких принципах, як диференційованість, послідовність, спадкоємність і безперервність, координованість, всебічність, планомірність тощо [5, 225-226].

Культура дозвілля молоді, крім занять, яким віддається перевага, визначається рівнем розвитку та функціонування відповідних культурологічних установ, серед яких, зокрема: кінотеатри, театри, клуби, дискотеки, стадіони, бібліотеки тощо, без існування яких неможливе задоволення потреб у сфері дозвілля у повному обсязі. Проте відвідування цих закладів молоддю зовсім не збігається з їх наявністю за місцем проживання, адже відвідують вони переважно нічні клуби, дискотеки, "карооке", кінотеатри, що привертає увагу молоді значно більше. Такі заклади культури і мистецтв, як музеї, театри, картинні галереї, художні виставки привертають увагу молоді менше. Сприяти зростанню рівня потреб молоді в культурному проведенні дозвілля необхідно через розвиток інфраструктури, через створення умов, необхідних як для формування, так і для реалізації культурних потреб [2,73-79].

До інших особливостей молодіжного дозвілля відноситься своєрідність середовища його протікання. Переважна більшість молодих людей воліють проводити вільний час поза будинком, у компанії однолітків. Коли йдеться про вирішення серйозних життєвих проблем, молоді люди охоче приймають поради і наставлення батьків, але в сфері специфічних дозвіллевих інтересів, тобто при виборі форм проведення, друзів, книг, одягу вони самостійні. Цю особливість молодіжного віку точно помітив і описав І. Бестужев - Лада [3; 7]: ".для молоді "посидіти компанією" - пекуча потреба, один з факультетів життєвої школи, одна з форм самоствердження. При усій важливості і силі соціалізації молодої людини в навчальному і виробничому колективі, при всій необхідності змістовної діяльності на дозвіллі, при всій масштабності зростання "індустрії вільного часу" - туризму, спорту, бібліотечної і клубної справи - при всьому цьому молодь уперто "збивається" в компанії однолітків. Виходить, спілкування в молодіжній компанії - це особлива форма дозвілля". Тяга до спілкування з однолітками зумовлена величезною потребою молоді в емоційних контактах. Відмінною якістю культурного молодіжного дозвілля є емоційна забарвленість, наявність привнести в кожен можливість займатися

улюбленою справою, зустрічатися з цікавими людьми, відвідувати значимі для себе місця, бути учасником важливих подій [4; 8].

Сьогодні найбільш актуальними проблемами в сфері молодіжної культури можна вважати: 1) зниження культурного рівня підлітків і молоді в цілому порівняно з попередніми поколіннями молодих людей у зв'язку з обмеженням доступу до культурних благ; 2) скорочення можливостей для культурного виховання, освіти молоді, організації культурного дозвілля в зв'язку з втратою значної частини культурно-дозвіллевих установ державного підпорядкування; 3) вимивання зі сфери культури безкоштовних видів культурного дозвілля; 4) закордонна, псевдокультурна, антикультурна експансія, засилля неякісних зразків поп-культури; 5) відсутність належного контролю за змістовною діяльністю комерційних та приватних культурно-дозвіллевих закладів; 6) неухильний ріст негативних явищ у підлітковому та молодіжному середовищі – пияцтва, наркоманії, токсикоманії, жебрацтва – внаслідок послаблення виховання; 7) втрата значної частини національних, культурних традицій; 8 – вестернізація і американізація способу мислення, підміна справжніх духовних орієнтирів, інтелектуальних форм дозвілля вдаваними цінностями, пропагандою збагачення за будь-яку ціну тощо [2,73-79].

Дозвілля людини це своєрідний макет, де можна випробувати свої творчі потреби та можливості, сфера в якій гармонійно розвивається свобода особистості, що виявляється у вільному виборі. В дозвіллевій активності молодь не тільки задовольняє потреби, а й розвивається – формується поважливе ставлення до себе, як особистості, долає власні недоліки завдяки дозвіллевій активності, вчиться робити вибір, розвивається внутрішня культура особистості, прояв власної індивідуальності.

Розгляд питання регулювання вільного часу молоді є важливим, тому що на формування особистості молодої людини, на рівень її розвитку впливають ті види діяльності, яким вона віддає перевагу в години дозвілля. Проте

більшість української молоді не може задовольнити свої культурні потреби, дозвіллевий розвиток на достатньому рівні. Тому що здійснюється скорочення закладів культури й дозвілля, низький рівень матеріального становища молоді, та відсутність чіткої стратегії державної політики у формуванні культурного попиту. Тому, представників українського суспільства, зокрема молоді, треба збагачувати дозвілля більш естетично спрямованими формами.

1. Бабенко Н. Б. Соціологія вільного часу і дозвілля: Навчальний посібник// Н. Б. Бабенко. – К.: ДАКККіМ, 2005. – 245 с.
2. Бабенко Ю. А. Вільний час і дозвілля української молоді в умовах нової соціокультурної реальності/ Ю. А. Бабенко// Вісник НАКККіМ. – К., 2013. – № 2. – С. 73-79.
3. Бестужев-Лада И. В. Молодость и зрелость : Размышления о некоторых социальных проблемах молодежи / И. В. Бестужев-Лада. - М. : Политиздат, 1984. - 129 с.
4. Мосалев Б. Г. Досуг / Б. Г. Мосалев. - М. : Изд-во МГУК, 1995. - 85 с.
5. Соціологія культури: Навч. посібник /О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін.; за ред. О. М. Семашка, В. В. Пічі. – К.: Каравела, 2000. – 334с.
6. Цимбалюк Н. М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти./ Н. М. Цимбалюк. – К.: ДАКККіМ, 2003. – 224 с.
7. Щерба Г. І . Формування духовних цінностей молоді, організація дозвілля і відпочинку як складова молодіжної політики в Україні /Г. І. Щерба, Р. В. Яремкевич// Український соціум. – К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2008 // [www.ief.ua /Dok/ US2008.doc](http://www.ief.ua/Dok/US2008.doc).